MT

Seat No.

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - II
PAPER - III

Time : 2 Hours **(Pages 8)** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१	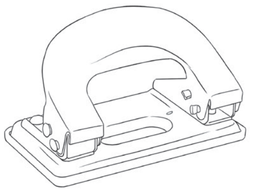	२		३	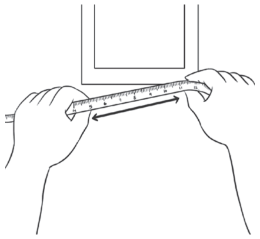
	रन्ध्रिका		सूपः		माति
४	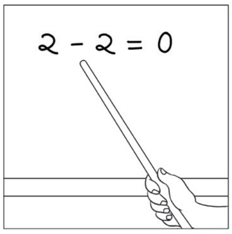	५			
	व्यवकलयति		राङ्कवम्		

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. ३६ - षट्त्रिंशत् । २. ४२ - द्विचत्वारिंशत् ।

३. अष्टादश - १८

उ.१	इ) **स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४)**	२

	अ	उत्तरम्
१.	चत्वारिंशदधिक - सप्तवादनम्	०७:४०
२.	पञ्चाधिक - सप्तवादनम्	०७:०५
३.	दशोन - सप्तवादनम्	०६:५०
४.	सार्ध - सप्तवादनम्	०७:३०
५.	द्वादशवादनम्	१२:००

उ.१ ई) **वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २)** २

श्वः **गुरुवासरः** → **परश्वः** शुक्रवासरः → प्रपरश्वः **शनिवासरः**

द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।

उ.२ अ) **गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

१. **अवबोधनम् । (४ तः ३)**

क) **उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

भूम्या धनधान्यपुष्पफलानि स्व-उदरे निहितानि यतः **वेनभूपः दुःशासकः आसीत् ।**

ख) **कः कं वदति ।** १

भूमिः पृथुवैन्यं वदति ।

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

पृथुभूपेन धनुः सज्जीकृतम् ।

घ) **वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** १

पृथुः प्रजाहितदक्षः नृपः । - **सत्यम् ।**

२. **शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**

क) **तस्य, राजधर्मस्य, मम ।** १

ख) **विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** १

विशेषणम्	विशेष्यम्
दुःशासकः	**वेनराजः**
प्रसन्ना	**भूमिः**

ग)	**लकारं लिखत ।** प्रजाजनैः सह कृषिकार्यं **कुरु** । - **लोट्लकारः ।**	१
उ.२	**आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १) **परमाणुः** द्रव्यस्य मूलकारणम् । २) रजसः **षष्ठतमः** भागः परमाणुः ।	१
ख)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** परमाणुः द्रव्यस्य मूलकारणम् इति **महर्षिणा कणादेन** प्रतिपादितम् ।	१
ग)	**वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** द्रव्यस्य आदिमः घटकः परमाणुः अस्ति । - **असत्यम् ।**	१
घ)	एषः गद्यांशः **'स एव परमाणुः' इति** पाठात् उद्धृतः ।	१
२.	**जालरेखचित्रं पूरयत ।** 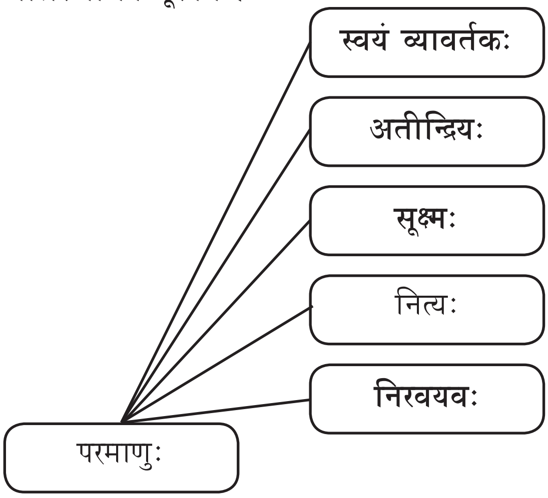	२

उ.२	इ) गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)	४
१.	(Then enters शक्र disguised as a seeker) शक्र - (Approaching कर्ण) O कर्ण, I seek great alms. कर्ण - O lord! I am very pleased. I salute you. शक्र - (To himself) What shall I say now? If I will say, 'Live long' then he would live long. If I would not say, he would consider me as ignorant. Therefore, leaving these two (except these two) indeed what shall I say? Let it be, I got it. (Loudly) O कर्ण may your fame remain like the sun, the moon, the Himalaya and the ocean.	
२.	दुष्यन्त - We must not disturb the hermits. Stop the chariot here itself while I alight (get down). Charioteer - The bridles are held. May the longliving majesty alight. दुष्यन्त - (Having alighted) O Charioteer, penance groves must be entered in humble attire. So, you take this. (giving the ornaments and the bow to the charioteer.) O Charioteer, till I return after meeting (seeing) those hermits, have the horses back wet down. Charioteer - Alright. (Thus exits.)	
उ.२ १)	ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १) 'स एव परमाणुः reveals the philosophy behind the concept of परमाणु through the conversation between अर्णव and his father. Once अर्णव brought a hibiscus-flower from his garden. He was observing its pollengrains, then his father advised him to observe it through the microscope. अर्णव was amazed to see the pollen-grain with its elements. After a while, Father asked him, "can we see परमाणु like pollen-grains through microscope?" अर्णव questioned his father about परमाणु. To answer his question, अर्णव's father instructed him to bring handful of rice-grains. Later, Father told अर्णव to break it till its last part. Father explained that just as rice - grains will be powdered if divided further likewise an atom is that part of the substance which can't be divided further.	२

In this way, with the help of rice-grains example अर्णव's father aptly explains the concept of परमाणु.

२) आद्यकृषकः पृथुवैन्यः is the legend that reveals the history of King Pruthu's initiation of agricultural work and civilization.

The king obstructed the path of the rivers for agricultural work. He stored the rain water and did water-management. He took special efforts to make the land most fertile. Afterwards, people sowed the seeds of grains. The king gathered varied seeds, refined it and sowed with efforts. After the rains, the sprouts germinated and all subjects became happy by obtaining he foodgrains.

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

उ. ३ **अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)**

क) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

निरस्तपादपे देशे एरण्डः द्रुमायते ।

ख) **विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** १

	विशेषणम्	विशेष्यम्
१)	प्रच्छन्नगुप्तम्	**धनम्**
२)	श्लाघ्यः	**अल्पधीः**

ग) **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** १

विद्या →
- प्रच्छन्नगुप्तं **धनम्** ।
- गुरूणां गुरुः ।
- परं **दैवतम्** ।
- नरस्य अधिकं रूपम् ।

घ) **विदेशगमने, राजसु, निरस्तपादपेदेशे ।** १

च)	**सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १) बन्धुजनो विदेशगमने - **बन्धुजनः** + विदेशगमने । २) श्लाघ्यस्तत्र - **श्लाघ्यः** + तत्र ।	१
उ. ३	**आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत ।**	४
१.	आत्मनो **मुखदोषेण बध्यन्ते शुकसारिकाः ।** **बकास्तत्र न बध्यन्ते मौनं सर्वार्थ**साधनम् ॥	
२.	घटं **भिन्द्यात् पटं छिन्द्यात् कुर्याद्रासभरोहणम् ।** **येन केन प्रकारेण प्रसिद्धः पुरुषो** भवेत् ॥	
३.	उत्तमो **नातिवक्ता स्यादधमो बहु भाषते ।** **सुवर्णे न ध्वनिस्तादृग्यादृक्कांस्ये** प्रजायते ॥	
उ. ३	**इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)**	२
१.	Ancient poets and scholars like वाल्मीकि, व्यास, बाण etc. teach those are always engrossed in reading.	
२.	Indeed, a man should always read a newspaper for updated knowledge. Reading is helpful (useful) for all sorts of learning.	
उ. ३	**ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)**	२
१.	सूक्तिs are good sayings. सूक्तिसुधा is a collection of all such value-based quotations. The सूक्ति 'विद्याविहीनः पशुः' elaborates the importance of knowledge. Knowledge alone gives enjoyment, happiness and fame to a person. It is the preceptor of all preceptors. Hence, knowledge is precious wealth. It is well-guarded and concealed wealth. It enhances the beauty of a person. Knowledge is considered to be a kinsman (relative) while travelling in foreign country. It is said to be the supreme deity. Even royal courts admire knowledgeable people. A man who is devoid of knowledge/ learning, is said to be an animal; as knowledge helps achieving all ends. It is rightly said, 'किं	

किं न साधयति कल्पलतेव विद्या' - what does not knowledge achieve like a wish-yielding-creeper.

२. वाचनप्रशंसा is a modern poem that brings to us the benefits of reading. Even in this modern age that is technology driven, one cannot do away with this age-old technique of reading. In fact, it is the need of the hour and hence 15th of October, the birthday of Dr. A.P.J. Abdul Kalam is celebrated as वाचनप्रेरणादिवस across the country. The peotry वाचनप्रशंसा very explicitly presents to us the benefits of reading.

Good reading enhances our character, virtues, knowledge and enthusiasm. It is through reading that man becomes well-versed and knows several things. In fact, he even becomes very deft skillful in his work. Reading is useful at all times and at every age. In childhood it gives knowledge, in youth it helps to guard character and stay away from the ills in society and it takes away sadness in old age.

Thus reading is a habit that is very beneficial to all.

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।

उ.४ **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)**

अ) **उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २)** २

१. गम् - गच्छ् → बालिका **पाठशालां** गच्छति ।

२. रुच् - रोच् → **श्रीगणेशाय** मोदकाः रोचन्ते ।

३. अलम् → अलं **विवादेन** ।

४. नमः → **शिवाय** नमः ।

आ) **अनुवादं कुरुत । (४ तः २)** २

१. लता मधुरं गीतं गायति ।

२. पत्रवाहकः पत्राणि वितरति ।

३. अहं प्रभाते ईश्वरं नमामि ।

४. युवां पक्षिणः पश्यथः ।

इ)	**अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)**	२
१.	तृषार्तः **करटः/अरिष्टः/बलिपुष्टः/सकृत्प्रजः** घटे उपविशति ।	
२.	नीलवर्णं **नभः/अन्तरिक्षं/अनन्तं/सुरवर्त्म/खं** सुन्दरं दृश्यते ।	
३.	अरण्ये क्षुद्रबुद्धिः नाम **वञ्चुकः/क्रोष्टा/फेरुः/फेरवः/जम्बूकः** आसीत् ।	
४.	उर्वरा **गोत्रा/कुः/पृथिवी/पृथ्वी/क्ष्मा/अवनिः/मेदिनी/मही** सस्यानि ददाति ।	

पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।

उ.५ अ) **पृथक्करणम् ।**

१. **नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)** २

नाम	सर्वनाम
धनुः, तण्डुलान्, कृषिकार्यम्	**त्वं, भवान्**

२. **क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)** २

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्
लभे, सन्दर्शय	**दृष्टवान्, जानानः, दृश्यः**

उ.५ आ) **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)**

१)	**सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २)**	२
१.	भवने मम गृहं **सप्तमे** तले वर्तते ।	
२.	अहम् एकं पाठं **द्विवारं** सम्यक् पठामि ।	
३.	माता **पञ्चवारं** मम युतकं प्रक्षालितवती ।	
२)	**समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४)**	२

	समासविग्रहाः	उत्तरम्
१.	परागस्य कणाः ।	**षष्ठी - तत्पुरुषः समासः ।**
२.	जपा नाम कुसुमम् ।	**कर्मधारयः समासः ।**
३.	मदेन अन्धः ।	**तृतीया - तत्पुरुषः समासः ।**
४.	शास्त्रं जानाति इति ।	**उपपद - तत्पुरुषः समासः ।**
५.	नीलः कण्ठः यस्य सः ।	**बहुव्रीहिः समासः ।**
६.	न इष्टमः ।	**नञ् - तत्पुरुषः समासः ।**

३)	**समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २)**	२
	१. वीक्ष्य - **अवलोक्य ।** २. गुणः × **दोषः ।**	
	३. उत्तमः × **अधमः ।** ४. उचितम् - **योग्यम् ।**	
४)	**योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २)**	२
क.	अस्माभिः सूक्ष्मकणेषु अङ्गानि दृश्यन्ते । - **कर्मवाच्यम् ।**	
ख.	त्वं धनुः **त्यज** ।	
ग.	भारतदेशे **विशालानि** अरण्यानि सन्ति ।	

****